

משנה ה

עֲבָרָה - אשה הרה **שֶׁהֲרִיחָה** תבשיל, ונתאוותה לאכול - **מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ** מהתבשיל **עַד שֶׁתִּשָּׁיב נַפְשָׁהּ** ותתיישב עליה דעתה¹¹⁹.
חוֹלָה - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְקִיאִין** - רופאים מומחים. **וְאִם אֵין שֵׁם בְקִיאִין** - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ, עַד שֶׁיאָמַר דִּי אַכְלָתִי**, ואינני מסוכן יותר¹²⁰:

משנה ו

מִי שֶׁאֲחָזוּ בְלִמּוֹס - חולי הבא מחמת רעבון - **מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ אֶפְלוֹ דְבָרִים טְמֵאִים עַד שֶׁיאָרוּ עֵינָיו** שיתרפא¹²¹.
מִי שֶׁנִּשְׁכַּח בְּלֵב שׁוֹטָה - **אֵין מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִחֲצַר כְּבֵד** - מיותרת הכבד **שְׁלוֹ** - של הכלב, שאף על פי שנהגו העם להשתמש ברפואה זו, אין

ר' עובדיה מברטנורא
תנוק הוי בן י"ג שנה ויום אחד וקודם זה אינו בר עונשין: ה עוברה שהריחה. העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו, ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים: על פי בקיאים. רופאים מומחין באומנותן: אין שם בקיאים מאכילין אותו על פי עצמו. הכי מפרשה מתניתין בגמרא, במה דברים אמורים דסומכין על דברי בקיאים, בומן שהחולה אומר איני צריך או שותק, אבל אמר צריך, אין שם בקיאים כלל, כלומר אין בקיאותן חשובה לכלום אבל מאכילין אותו ע"פ עצמו. ואף על פי שהבקיאים אומרים אינו צריך: ו בולמוס. חולי האוחז מחמת רעבון ומסוכן למות,

וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא: כלב שוטה. רוח רעה שורה עליו. וסימנים שלו, פיו פתוח ריריו נוטף אזניו סרוחות וזנבו מונחת לו בין ירכותיו ומהלך על צדי רשות הרבים, ויש אומרים אף נובח ואין קולו נשמע: אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. ואע"פ שנהגו הרופאים ברפואה זו

ביאורים והרחבות

119. גרסינן בגמרא (פג, א): תנו רבנן: עוברה שהריחה בשר קודש, או בשר חזיר, תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה, אם נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה, ואם נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו, **שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.**

120. בגמרא (פג, א) למדין: **חסורי מיחסרא והכי קתני** (על פי דעת ר' ינאי בפירוש המשנה): במה דברים אמורים (שמאכילין אותו על פי בקיאים)? דאמר "לא צריך אני", אבל אמר "צריך אני", (אם) אין שם בקיאים תרי (שני בקיאים), אלא (רק בקיא) חד דאמר לא צריך, מאכילין אותו על פי עצמו (אך אם החולה אומר 'צריך' ושני בקיאים אומרים 'לא צריך' - לא מאכילים אותו).
מר בר רב אשי אמר: כל היכא דאמר "צריך אני", אפילו איכא מאה דאמרי "לא צריך", לדדיה שמעינן, שנאמר: "לב יודע מרת נפשו" (ולפי דבריו, פירוש המשנה "אין שם בקיאים", כלומר שלא מתחשבים בדעתם כלל, שאפילו הם מאה והוא אחד, כיוון שהוא אומר שצריך יאכל, ש"לב יודע מרת נפשו").

121. בגמרא (פג, א) למדין: תנו רבנן: מניין היו יודעין שהאירו עיניו? משיבחין בין טוב לרע. אמר אביי: ובטעמא. תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו הקל הקל (מתחילין באיסורין קלים): טבל ונבלה, מאכילין אותו נבלה (טבל יש בו מיתה בידי שמים ונבלה בלא תעשה בלבד), טבל ושביעית, שביעית (שביעית בעשה), טבל ותרומה - תנאי היא, דתנאי: מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה, בן תימא אומר: תרומה ולא טבל.

בה משום רפואה בדוקה, ואין להאכילו איסור שרפואתו מפוקפקת. **וְרַבִּי מְתִיא בֶן חֲרָשׁ * מְתִיר** שלדעתו רפואה גמורה היא.

וְעוֹד אָמַר רַבִּי מְתִיא בֶן חֲרָשׁ: הַחֹשֶׁשׁ בְּגֵרוֹנוֹ - מְטִילִין לוֹ סֵם - תְּרוּפָה בְּתוֹךְ פִּיּוֹ בַשַּׁבָּת לרפאותו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֵפֶק סַכְנַת נַפְשׁוֹת, וְכָל סֵפֶק נַפְשׁוֹת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת¹²²:**

משנה ז

מִי שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מַפְלֵת אבנים בשבת, ויש ספק אם הוא נשאר שם ספק אינו שם - שכבר ניצול ויצא ממנה, ואפילו אם הוא מתחת למפולת, עדיין ספק אם הוא חי ספק אם הוא מת, ואפילו לא ברור מי האיש שישנו שם, ספק נכרי הוא שלא מחללים עליו שבת, ספק ישראל שמחללים עליו את השבת, על אף כל הספקות הללו מפקחין עליו

ר' עובדיה מברטנורא אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך: ור' מתיא בן חרש מתיר. קסבר רפואה גמורה היא. ואין הלכה כר' מתיא בן חרש: החושש בשניו. שמתחיל בשר החניכים להתאכל ומשם הולך לחיך ולגרון: מטילין לו סם. שורש עשב לרפואה: וכל ספק נפשות דוחה את השבת. כל, לאתויי כגון דפשיטא לן דבשבת זו לא ימות, אלא ספק שאם לא יעשו לו היום, שמא ימות לשבת הבאה. וכגון דאמדוהו לשתות סם זה לתמניא יומי, ויומא קמא שבתא, מהו דתימא לעכבינהו עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבתא, קמ"ל: ז מפקחין עליו. חופרין את

הגל ומחפשין אחריו. ואם בדקו עד חוטמו, בין מלמעלה למטה, בין מלמטה למעלה, ולא מצאו בו נשמה, בידוע שהוא מת ושוב אין מפקחין עליו, דכתיב (בראשית ז) כל אשר נשמת רוח חיים

ביאורים והרחבות

122. בגמרא (פד, ב) שואלין: מדוע יש את הכפילות הזו במשנה בנוסח של ספק נפשות? ותרצו: אמר רב יהודה אמר רב: לא ספק שבת זו בלבד אמרו, אלא אפילו ספק שבת אחרת. היכי דמי? כגון דאמדוהו שיצטרך לקחת תרופה לתמניא יומי ויומא קמא שבתא, מהו דתימא ליעכב עד לאורתא (ורק במוצאי שבת יתחיל לרפאותו), כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבתא, קא משמע לן!

תניא נמי הכי: מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו, ולא שבת זו בלבד אמרו, אלא לשבת אחרת, ואין אומרים נמתין לו שמא יבריא, אלא מחמין לו מיד מפני שספק נפשות דוחה את השבת, ולא ספק שבת זו, אלא אפילו ספק שבת אחרת. ואין עושין דברים הללו, לא על ידי נכרים ולא על ידי כותיים, אלא על ידי גדולי ישראל. ואין אומרין יעשו דברים הללו על פי נשים על פי כותיים, אבל מצטרפין לדעת אחרת (פירש"י: כגון שניים אומרים צריך, ושלושה אומרים אין צריך, ואשה או כותי אומרים צריך מצטרפין למהווי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל). תנו רבנן: מפקחין פקוח נפש בשבת, והזיז הרי זה משוכה, ואין צריך ליטול רשות מבית דין.

רבי מתיא בן חרש היה תנא בדור השלישי והרביעי. יצא מהארץ לרומי וייסד שם ישיבה. בית דינו ברומי נתפרסם לשבח (סנהדרין לב, ב). כאן, במשנתנו, הוא קבע את ההלכה שספק נפשות דוחה את השבת. שנינו באבות (ד, טו): רבי מתיא בן חרש אומר: הני מקדים בשלום כל אדם. והווי זבב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים.